

Kentlerde Tarım ve Gıda Stratejisi: İstanbul Gıda Strateji Belgesi Analizi

Melek Toprak¹

Prof. Dr. Pelin Pınar Giritliođlu²

Özet

Bu araştırma, kentlerde tarım ve gıda stratejilerinin şekillenme süreçlerini İstanbul örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Gıda Strateji Belgesi, nitel araştırma yöntemiyle doküman içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Türkiye'de yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarındaki rolü, 6360 ve 5216 Sayılı Kanunların etkileriyle ele alınmış, kırsal hizmetlerin büyükşehir belediyelerine devrinin oluşturduğu zorluklar incelenmiştir. Araştırma, metropollerin gıda güvenliği, tarımsal sürdürülebilirlik ve yerel kalkınma bağlamında yenilikçi stratejiler geliştirme gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Anahtar kelimeler: İstanbul, Büyükşehir Belediyeleri, Tarım Politikaları, Gıda, İstanbul Gıda Strateji Belgesi

Abstract

This study aims to examine the processes shaping urban agriculture and food strategies through the example of Istanbul. The research analyzes the Istanbul Metropolitan Municipality's Food Strategy Document using qualitative research methods and document content analysis. It evaluates the role of local governments in Turkey's agriculture and food policies within the framework of Laws No. 6360 and 5216, highlighting the challenges posed by transferring rural services to metropolitan municipalities. The study emphasizes the necessity for innovative strategies in metropolitan areas concerning food security, agricultural sustainability, and local development.

Keywords: Istanbul, Metropolitan Municipalities, Agricultural Policies, Food, Istanbul Food Strategy Document

¹ Melek Toprak, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD Doktora Öğrencisi, Orcid: 0000-0003-1763-407X, melek@toprakarastirma.com

² Prof. Dr. Pelin Pınar Giritlioğlu, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü, Kentleşme Ve Çevre Sorunları Ana Bilim Dalı, Orcid: 0000-0001-5695-9091
pinozden@istanbul.edu.tr

*Bu makale, Melek Toprak'ın doktora tezi çalışmasından üretilmiştir.

Giriş

Bu makale, kentlerde tarım ve gıda stratejilerinin incelenmesine üzerinedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Gıda Strateji Belgesi, İstanbul tarihinde bir ilk olma özelliği taşıırken, aynı zamanda yerel yönetimlerin yenilikçi tarım ve gıda politikaları geliştirme kapasitesine işaret etmektedir. Özellikle büyükşehirlerde tarım ve gıda stratejilerinin neler olduğunu ve nasıl şekillendiğini anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, hızla kentleşen ve nüfusu yoğunlaşan metropollerde, yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarına yaklaşımının ne şekilde geliştiğini ve bu politikaların kentsel beslenme ve sürdürülebilirlik bağlamındaki etkilerini tartışmayı hedeflemektedir.

İstanbul, Türkiye'nin en büyük metropolü ve ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda en dinamik şehirlerinden biri olarak, bu araştırmanın ana inceleme alanını oluşturmaktadır. Şehir, yalnızca ölçeği ve nüfusu ile değil, aynı zamanda yerel tarım ve gıda politikalarının uygulanmasında karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar açısından da diğer şehirlerden ayrılmaktadır. İstanbul ölçeği, nüfus yoğunluğu ve ekonomik dinamikler gibi unsurlar, İstanbul'un tarım ve gıda stratejilerini diğer yerel yönetimlerden ayıran temel faktörlerdir. İlçe belediyelerinden farklı bir yapıya ve karar alma süreçlerine sahip olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi, bu kapsamda benzersiz bir inceleme alanı sunmaktadır.

Araştırmada, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yayımladığı Gıda Strateji Belgesi detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu inceleme, içerik analizi tekniğiyle gerçekleştirilmiş ve NVIVO 14 programı aracılığıyla sistematik bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu yöntem, belgedeki politikaların, stratejik önceliklerin ve uygulamaların nasıl şekillendiğini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Bu makale, İstanbul Gıda Strateji Belgesi üzerinden yapılan analizlerle, metropol ölçeğinde tarım ve gıda stratejilerinin kentsel sürdürülebilirlik açısından nasıl ele alındığını tartışmayı ve bu alandaki politikalara yönelik yeni bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir.

Küresel kentleşme süreçleri, tarımsal üretim ve gıda tedarik zincirleri üzerinde derin ve kapsamlı etkiler yaratmıştır. Birleşmiş Milletler'in "World Urbanization Prospects 2018" Raporu'na göre; 1950'li yıllarda dünya nüfusunun yalnızca %30'u kentlerde yaşarken, günümüzde bu oran %55'in üzerine çıkmış ve 2050 yılına kadar %68'e ulaşacağı

öngörülmektedir (World Urbanization Prospects 2018, 2018) (Ertürk & Kurtarı, 2021). Artan kentleşme ile, metropollerin gıda güvenliği, tarımsal sürdürülebilirlik ve kırsal kalkınma gibi alanlarda daha etkin roller üstlenmesi kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir.

Osmanlı döneminde, özellikle başkent İstanbul gibi büyük şehirlerin beslenmesi, halkın açlık korkularını ve temel ihtiyaçlarını karşılamak doğrudan hükümdarların sorumluluğundaydı. Güçlü imparatorlar, şehirdeki nüfusun yiyecek, içecek ve yakacak gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için kapsamlı politikalar geliştirirken, bu sorumluluk zamanla bireylere, bizlerin sorunu ve sorumluluğuma devredilmiş gibi görünmektedir. (Türkan, 2023) Bugün, yoksulluk yaşayan yeterli besine ulaşamayan ve kronik yetersiz beslenme ile karşı karşıya kalan aileler ve çocuklar, bireysel başarısızlık, iş bulamama ya da yetersizlik gibi algılarla kendi sorunları ya da başarısızlıkları şeklinde görülüp yalnız bırakılmakta, bu durum toplumsal bir sorun olmaktan ziyade hane halkının çözmesi gereken bir mesele olarak görülmektedir. Oysa şehirlerde yetersiz beslenme ve açlık gibi sorunlar, bireylerin değil, hükümetlerin ve yerel yönetimlerin üstlenmesi gereken temel sorumluluk alanlarından biridir. Beslenme hakkının bir insan hakkı olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, halkın sessizliği ve merkezi hükümetin bu konuda çözüm üretememesi, yerel yönetimlerin bu yükü taşımasını zorunlu hale getirmiştir. Bu araştırma, beslenme ve gıdaya erişim sorununun bireysel bir başarısızlık değil, sistemik bir mesele olarak ele alınması gerektiğini ve bu bağlamda merkezi hükümetle birlikte yerel yönetimlerin rolünün artan önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, araştırmanın bulgularının, gıdaya erişimin yerel yönetimlerin politika gündemindeki yerini değerlendirmek açısından dikkatle okunması gerektiği düşünülmektedir.

Tarihte halkın beslenmesi hükümdarların sorumluluğu olarak görülürken, 1980'lerde başlayan neoliberal politikalar bu sorumluluğun bireylerin inisiyatifine bırakılmasına neden olmuştur. David Harvey'in *Neoliberalizmin Kısa Tarihi* adlı eserinde vurguladığı gibi, neoliberal politikalar, devletlerin sosyal sorumluluklarını azaltarak ekonomik yükleri bireylerin omuzlarına bırakmıştır. Harvey'e göre, 1970'lerden itibaren ABD'nin dış yatırımları, uluslararası finans piyasalarının serbestleşmesine yönelmiş ve gelişmekte olan ülkeler yüksek faizli borçlanmalara teşvik edilmiştir. Ancak, ABD faiz oranlarındaki artışlar bu ülkeleri ekonomik krizlere sürüklemiştir. Örneğin, 1982-1984 yıllarında yaşanan Meksika borç krizi, IMF ve ABD Hazine Bakanlığı'nın müdahalesiyle, neoliberal reformlar karşılığında borçların yeniden yapılandırılmasıyla çözülmüştür. Harvey, bu sürecin IMF ve Dünya Bankası'nı neoliberal politikaların taşıyıcısı haline getirdiğini belirtir. Bu politikalar kapsamında

özelleştirme, sosyal harcamaların kısıtlanması ve emek piyasalarının esnetilmesi gibi uygulamalar borçlu ülkelere dayatılmış ve maliyetler halklara yüklenmiştir. Yerel varlıklar düşük bedellerle yabancı sermayeye devredilirken, gelişmiş kapitalist ülkeler bu süreçten büyük ekonomik kazançlar elde etmiştir. Harvey, bu dönüşümün neoliberalizmin halkların yaşam koşullarını nasıl derinden etkilediğini ve küresel eşitsizliği nasıl artırdığını çarpıcı bir şekilde ortaya koyar (Harvey, 2015).

Bu bağlamda, tarım, metropollerde yerel yönetimlerinin stratejik gündeminde önemli bir yer edinmiştir. Türkiye'de ilklerden İzmir Büyükşehir Belediyesi tarımsal faaliyetler üzerinde 2014'ten bu yana aktif roller üstlenmiş de, Enverin belirttiği gibi COVID - 19'un başlamasıyla yavaş yavaş gıda konusunun önemi anlaşılmaya başlandı. (Enver & Güneş, 2023)Yine pandemi balarında yapılan Ayşe Kaşıkırık ve Melek Toprak'ın "Temel Bir İnsan Hakkı Olan Gıdaya Erişim: Covid-19 Krizinde Kent Gıda İlişkisini 30 Büyükşehir Üzerinden Yeniden Düşünmek" başlıklı makalede, belediyelerin çoğunun sürdürülebilir gıda ve gıdaya erişim için etkin yönetim modelleri ve politikalarının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gıda ve tarım yönetiminde hâkim olan geleneksel yaklaşımlar, bu alandaki politika eksikliklerini de şekillendirmektedir. Özellikle Bursa, Denizli, Ordu ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediyeleri'nin stratejik planlarında gıda ve tarım politikalarına yeterince yer verilmediği belirlenmiştir. (Kaşıkırık & Toprak, 2022) Araştırmamızda özellikle İstanbul gibi büyükşehirlerde bu stratejik yaklaşımlar, yerel düzeyde tarım politikalarının çeşitlendirilmesi ve yenilikçi uygulamalar geliştirilmesiyle somutlaştırılmaya çalışıldı.

Bu araştırmada, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Gıda Strateji Belgesi içerik analizi yöntemiyle incelenerek, bu iki metropolün gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım politikaları kapsamındaki stratejik yaklaşımları analiz edilecektir. Araştırma, küresel ve yerel dinamiklerin kesişiminde şekillenen kentsel gıda politikalarının anlaşılmasına ve bu bağlamda yerel yönetimlerin artan rollerinin değerlendirilmesine ve tarım, gıda konusunda farkındalığa katkı sunmayı amaçlamaktadır. Araştırma, kentlerin gıda güvenliğini sağlama kapasitelerini ve yerel yönetimlerin bu alandaki rollerini anlamak için hem teorik hem de pratik bir çerçeve sunmayı hedefler.

Araştırmanın Önemi: Bu araştırma, büyükşehir belediyelerinin tarım ve gıda stratejilerindeki rolünü inceleyerek, metropollerde gıda güvenliği ve tarımsal sürdürülebilirlik için yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Temel Sorunsal: Büyükşehir belediyelerine kırsal hizmetlerin devriyle ortaya çıkan yerel yönetimlerin yeni tarım ve gıda politikalarında, gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik açısından başlıca geliştirilen stratejisi nedir?

Bu araştırmada, yerel yönetimlerin kentlerde tarım ve gıda stratejilerini irdelenecektir. Özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde yerel yönetimlerin hazırladığı strateji belgelerinin, kent sakinlerinin gıda temininde karşılaştığı sorunları çözme kapasiteleri ve bu stratejilerin yerel ve küresel sürdürülebilirlik hedefleriyle ne derece örtüştüğü araştırmanın temel sorunlarını oluşturur.

Temel Sorular:

1. Yerel yönetimlerin gıda ve tarım strateji belgeleri, kentlerdeki gıda hakkı, gıda güvenliği ve sürdürülebilirliği artırmak için hangi politikalara ve araçlara öncelik vermektedir?
2. İstanbul örneklerinde yerel yönetimlerin tarım ve gıda stratejilerinde, iklim değişikliği ve doğal kaynakların tükenmesi gibi çevresel zorluklarla başa çıkmaya yönelik politikalar ne kadar yer almaktadır?

Araştırmanın argümanı kentlerde tarım ve gıda stratejilerinin, yalnızca gıda üretimini artırmaya yönelik bir politika dokümanı olarak değil, aynı zamanda sosyal adaleti gözeten, sürdürülebilirliği hedefleyen ve yerel ekonomiyi güçlendiren kapsayıcı bir yol haritası olması gerektiği savunulmaktadır. İstanbul örneği üzerinden yapılacak analizler, bu belgenin hem kentsel hem de kırsal dinamiklere olan etkisini gözler önüne serecektir.

Bu araştırma, metropol kentlerde İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarım ve gıda stratejilerini ele alırken, küreselde de Birleşmiş Milletler'in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ile doğrudan ilişkilidir. Özellikle **Açlığa Son (Amaç 2)** kapsamında, kentlerde gıda yoksulluğunu ve yoksunluğunu önlemeye yönelik tarımsal planlamalar önemli bir odak noktasıdır. Ayrıca, **Yoksulluğa Son (Amaç 1)** hedefi doğrultusunda, tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği ve kentsel gıda sistemlerinin güçlendirilmesiyle sosyal ve ekonomik eşitliğin desteklenmesi hedeflenmektedir. Araştırma, aynı zamanda **Sağlık ve Kaliteli Yaşam (Amaç 3)** ile kentlerin sağlıklı beslenme olanaklarını artırmaya katkı sağlamayı, **Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Amaç 11)** çerçevesinde kentsel sürdürülebilirlik politikalarını geliştirmeyi ve **İklim Eylemi (Amaç 13)** ile **Kırsal Yaşam (Amaç 15)** hedeflerine paralel olarak tarımsal faaliyetlerin çevresel sürdürülebilirliğini vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda,

araştırma, kentlerin beslenmesi, gıda güvenliği ve çevresel koruma konularını bütünleşmiş bir yaklaşımla ele almaktadır (Birleşmiş Milletler Türkiye, 2024)

Makalenin giriş bölümünden sonra, **birinci bölümde** gıda rejimi kuramı ele alınmış; gıda hakkı, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım kavramları kapsamında teorik bir ereve oluşturulmuştur. **İkinci bölümde**, yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarındaki rolü detaylı bir Şekilde incelenmiştir. **nc bölümde** ise saha çalışması kapsamında gerçekleştirilen doküman analizi yöntemiyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Gıda Stratejisi Belgesi nitel bir perspektifle değerlendirilmiştir. **Sonuç bölümünde** ise araştırmanın bulgularına dayalı olarak çıkarımlar yapılmış ve gelecekteki çalışmalara ve uygulamalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

1. Gıda Hakkı, Gıda Güvenliği ve Tarımsal Sürdürülebilirlik

Bu bölümde, araştırmanın temel kavramsal erevesi çizilecektir. İlk olarak, "gıda hakkı", "gıda güvenliği," ve "sürdürülebilir tarım" gibi temel kavramlar tanımlanacak ve bu kavramlar literatürden alınan referanslarla desteklenecektir. Ayrıca, yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarında oynadığı rolün tarihsel gelişimi ve teorik bağlamı irdelenecektir.

Araştırmanın kuramsal erevesi, yerel yönetimlerin gıda ve tarım politikalarındaki rolünü ve stratejilerini anlamak için gıda rejimi gibi çok yönlü bir teorik temel üzerine inşa edilmiştir. Gıda rejimi teorisi, gıda sistemlerinin küresel ekonomik ve politik dinamikler içerisindeki yerini anlamayı amaçlar. İlk kez Harriet Friedmann ve Philip McMichael tarafından geliştirilen bu teori, gıda üretim ve tüketim süreçlerinin kapitalizmle ilişkisini analiz eder (Friedmann & McMichael, 1989) (McMichael, 2015) (McMichael, 2022)

İnsanların yeterli gıdaya erişim hakkı ve açlıktan uzak olma hakkı yasal bir meseledir. Gıda hakkı, ilk kez 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde vurgulanmış ve 1966 yılında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme kapsamında Birleşmiş Milletler tarafından yasal bir hak olarak tanınmıştır. Bugün, Birleşmiş Milletler'e ye 163 ülke bu hakkı kabul etmektedir. (Kent, 2005) Bu durum, Türkiye'de yaşayan bireylerin hem vatandaşlık hakları hem de insan hakları çerçevesinde gıda hakkını talep edebilme imknına sahip olduğunu göstermektedir. Gıda hakkı, temel olarak herkesin, yeterli miktarda ve kaliteli, inanç ve kültürel değerlerine uygun, sağlıklı ve güvenli gıdaya erişme hakkını ifade

eder (Enver & Güneş, 2023). Türkiye’de tarım sektöründeki dönüşümler ve gıda sektöründeki değişimler, yenilikler, bir bütünün birbirini tamamlayan parçaları olarak görülebilir (Yenal, 2001). Buna göre gıda konusu gündemde olduğu her an, tarımsal üretim ve tarım sektörü de ele alınmalıdır.

Gıda güvenliği, bireylerin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için yeterli, güvenli ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik erişimlerini ifade eden bir kavramdır. Bu tanım, 1996 Dünya Gıda Zirvesi’nde Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından ortaya konmuş ve şu dört temel boyutla açıklanmıştır: Gıda mevcudiyeti, erişim, kullanım ve istikrar (FAO, 2006).

Ekolojik Felaket ve Meta Olarak Gıda adlı kitapta aktarıldığı üzere; kırsal alanlarda mülksüzleştirme yoluyla kapitalist birikim süreçleri hızla gerçekleşmektedir. Bu durum, özellikle küreselleşmiş sermayenin yeni uluslararası ticaret anlaşmalarını kullanarak gerçekleşmektedir ve aynı zamanda kırsal bölgelerde ve güney ülkelerinde toprakların doğrudan yabancı yatırıma açılmasıyla belirginleşmektedir. Merkezi zengin ülkelerde konumlanmış küreselleşmiş finans sisteminin etkisi, aynı zamanda tarımsal faaliyetleri olumsuz etkileyen kuraklık ve sel gibi doğal afetlerle birleşerek, besin üretiminde azalmaya neden olmuştur. Üretimdeki bu düşüş, zarar gören ülkelerin daha fazla ithalata bağımlı hale gelmesini zorunlu kılmış ve bu durum, küresel besin fiyatlarının artışına yol açmıştır (Magdoff F. , 2015).

Gıda güvenliği, yalnızca ekonomik bir mesele olmaktan öte, aynı zamanda sosyal adalet ve insan haklarıyla doğrudan ilişkilidir. Özellikle düşük gelirli gruplar arasında gıdaya erişimde yaşanan eşitsizlikler, bireylerin sağlıklarını ve yaşam kalitelerini ciddi şekilde etkileyebilmektedir. Öte yandan, iklim değişikliği, hızlı kentleşme ve doğal kaynakların tükenmesi gibi küresel sorunlar, gıda güvenliğini sağlama konusundaki çabaları daha da karmaşık ve zorlu bir hale getirmektedir.

Kentlerde, özellikle büyük şehirlerde, gıda güvenliği sorunu kırsaldan kente yapılan gıda tedarik zincirlerinin sürdürülebilirliğine bağlıdır. Yerel yönetimlerin, bu zincirlerin işleyişini kolaylaştırmak ve gıda krizlerini önlemek için stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. (Born & Purcell, 2006) İstanbul örneklerinde, yerel yönetimlerin tarımsal üretim alanlarının korunmasına yönelik girişimleri ve düşük gelir gruplarının gıdaya erişimini kolaylaştırıcı politikaları bu bağlamda incelenebilir.

Tarımsal sürdürülebilirlik, tarımsal üretimin çevreye zarar vermeden, doğal kaynakları verimli kullanarak, gıda üretkenliğini artırmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Ekolojik ve biyolojik süreçlerin entegrasyonu, yenilenemeyen girdilerin azaltılması, çiftçilerin bilgi ve becerilerinden yararlanılması ve toplumsal iş birliğiyle doğal ve sosyal sermayenin güçlendirilmesi temel unsurlardır. Amaç, tarımı hem çevresel hem de toplumsal açıdan dengeli bir şekilde yönetmektir. Sürdürülebilir tarım, çevresel, ekonomik ve sosyal dengeleri gözetilen bir üretim modeli olarak tanımlanabilir (Pretty, 2007) (İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2015) Kentlerde sürdürülebilir tarım, özellikle kent çeperindeki tarımsal üretim alanlarının korunması ve desteklenmesiyle ilişkilendirilir. İstanbul’da Büyükşehir Belediyesi’nin kırsal mahallelerde üreticilere yönelik teşvikleri, bu politikanın yerel ölçekte uygulanmasına örnek teşkil etmektedir.

2. Yerel Yönetimlerin Gıda ve Tarım Politikalarındaki Rolü

Bir önceki bölümde, araştırmanın temelini oluşturan gıda hakkı ve gıda güvenliği gibi kavramlar ele alınmıştır. Bu bölümde ise, yerel yönetimlerin gıda ve tarım politikalarındaki rolleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Yerel yönetimler, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarımın sağlanmasında giderek daha önemli bir rol oynamaktadır, çünkü şehirlerin büyümesiyle birlikte kırsal üretimin ve de merkezi yönetimlerin kentlerin ihtiyaçlarını karşılayamama riski artmaktadır. Yerel yönetimlerin bu alandaki rolü, gıda tedarik zincirlerini düzenlemekten üreticilere teşvikler sağlamaya ve kent çeperlerindeki tarım alanlarını korumaya kadar uzanır (Sonnino, 2014).

6360 Sayılı Kanun, 12 Kasım 2012’de yürürlüğe girerek Türkiye’nin idari yapısında köklü değişiklikler gerçekleştirmiştir. Kanun, on üç ilde büyükşehir belediyesi kurulmasını, yirmi altı yeni ilçe oluşturulmasını ve kırsal belediyelerin kapatılarak mahallelere dönüştürülmesini öngörmüştür (Mutlu, 2022). Bu düzenlemeler, kırsal köyleri büyükşehir belediyelerine bağlı mahalleler haline getirerek idari, ekonomik ve sosyokültürel dönüşümlere yol açmıştır. Ancak, tarım ve hayvancılık gibi kırsal ekonomik faaliyetlerin kentsel idari yapıya entegrasyonu zorluklar yaratmış, bu faaliyetlerin sürdürülebilirliği yerel yönetimlerin uygulama kapasitesine bağlı hale gelmiştir.

5216 Sayılı Kanun'un 7. maddesi ise büyükşehir ve ilçe belediyelerine tarım ve hayvancılığı desteklemeye yönelik hizmet yetkisi tanımıştır. (5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004) Mart 2014 yerel seçimleri ile uygulamaya konulan bu düzenleme, kırsal kalkınma konusundaki yasal çerçeveyi netleştirmiştir. Ancak, il özel idarelerinin kapatılmasıyla tarımsal destek hizmetlerinin büyükşehir belediyelerine devredilmesi, kırsal hizmetlerde deneyimi sınırlı olan bu birimlerin kapasite geliştirme ve yeniden yapılanma süreçlerini zorunlu kılmıştır (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021).

Yukarıda ifade edildiği gibi 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerinin sorumluluk alanları kırsal bölgeleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu düzenleme, yerel yönetimlerin tarım politikalarında daha etkin rol almasını sağlamış; gıda güvenliğinin sağlanması, kooperatifçilik modellerinin teşvik edilmesi ve kırsal kalkınmanın sürdürülebilirlik odaklı bir yaklaşımla ele alınmasını yasal olarak yetkiler vermiştir.

Gıdayı bir insan hakkı olarak kabul eden bir sistem, gıdayı diğer tüm ürünler gibi bir meta olarak gören kapitalist sistemin yerine geçmelidir. Her ülke, herkes için gıda güvenliğini sağlamak ve tüm ulusların gıda bağımsızlığını desteklemek amacıyla, tarım arazilerini ihtiyaç duyulan gıdalarla doldurmalı, yerel kaynaklarla beslenmeyi teşvik etmeli ve gıda üreticilerini desteklemek için gerekli adımları atmalıdır. Tarımsal gıda sisteminin yeniden yapılandırılması sürecine hem ulusal hem de yerel hükümetler aktif bir şekilde katılmalı, bu süreçte insan odaklı bir yaklaşım benimsenmelidir. "Kar için değil, insanlar için gıda" anlayışı, yeni tarımsal gıda sisteminin temel sloganı olmalıdır (Magdoff & Tokar, 2015). Bu dönüşüm, sadece gıda güvenliği için değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik ve sürdürülebilirlik için de kritik bir adımdır.

"Yerel tuzak" olarak adlandırılan yaklaşıma göre, yerel gıda sistemlerinin diğer ölçeklerdeki sistemlerden daha adil veya sürdürülebilir olduğunu varsaymanın yanıltıcı olduğunu savunmaktadır. Politik ve ekonomik coğrafyadaki güncel ölçek teorisine dayanarak, ölçeklerin bağımsız ve kendine özgü niteliklere sahip olmadığını, aksine sosyal aktörlerin belirli gündemleri doğrultusunda şekillendirildiğini öne sürer. Bu çerçevede, yerel tuzak, planlamacıların ve araştırmacıların "yerel olan iyidir" varsayımından kaçınmasını ve gıda sistemleri konusundaki yaklaşımlarını yeniden değerlendirmesini önerir. (Born & Purcell, 2006) Bu araştırmada, yerel gıda sistemlerinin ekolojik sürdürülebilirlik ve sosyal adalet açısından daha iyi olduğu yönündeki yaygın görüşü desteklemek ya da eleştirmek gibi bir amaç

taşınamaktayız. Çünkü yapılan araştırmalar, hem merkezi hem de yerel düzeyde uygulanan sistemlerin çeşitli yanıtıcı yönere sahip olabileceğini göstermektedir.

Devletler, uluslararası ilişkilerde kendi çıkarlarını ön planda tutarak uluslararası düzeni şekillendirme kabiliyetine sahiptir (Yalvaç, 2005). Avrupa Birliği'nin (AB), Türkiye gibi üye olmayan ülkelere yönelik politikalarını da bu çıkar doğrultusunda yönlendirdiği görülmektedir. Örneğin, AB'nin *yaptıkları projeler, oluşturdukları stratejiler* merkezi ya da yerel tarımsal destek projelerinde uyguladığı politikalar, Türkiye üzerinde dolaylı bir denetim mekanizması oluşturmaktadır. Bu süreç, AB'nin bir yandan ekonomik dengeyi koruma, diğer yandan da üye devletlerin ekonomik olarak gelişmelerini sağlama hedefleriyle ilişkilidir. Bu çerçevede bakıldığında, Faucault'un belirttiği haliyle Avrupa'nın amacı, üye devletlerin birbirlerine üstünlük sağlamadan, tümünün ekonomik güçlerini artıracak bir yapı inşa etmektir. (Faucault, 2015) Avrupa Birliği'nin temel amacı, üye devletlerin ekonomik güçlerini artıracak bir yapı inşa etmek olarak belirtilmiştir. Ancak, Türkiye gibi üye olmayan ve gelişmekte olan ülkelerin bu yapıya dahil edilmemesi, AB'nin bu ülkelerin güçlenmesine değil, daha zayıf bir pozisyonda kalmalarına neden olabilecek politikalar izlettirdiği yönünde eleştirileri beraberinde getirebilir. Bu durum, AB'nin ekonomik ve politik stratejilerinin kapsayıcılığı ve adalet anlayışı açısından tartışmaya açık bir noktayı işaret etmektedir. Dolayısıyla, yerel yönetimlerin Avrupa Birliği fonlarıyla yaptıkları projeler ve oluşturdukları stratejiler, her zaman Türkiye'nin tarımsal politikalarını güçlendirici çalışmalar olmayabilir.

Son yirmi yılda, hızlı ekonomik büyüme ve tarımsal verimlilikteki artış sayesinde yetersiz beslenme konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (UNDP, 2021). Ancak, dünya genelinde hâlâ 793 milyondan fazla insanın açlıkla ve yetersiz beslenmeyle mücadele ettiği, temel bir insan hakkı olan gıdaya erişimden mahrum kaldığı vurgulanmaktadır (FAO, 2015).

Gıda hakkı, temel bir insan hakkıdır. Bu hakkın hayata geçirilmesi için bireyler olarak toplumun bir parçası olduğumuzu unutmadan, diğer insanların yeterli ve sağlıklı gıdaya erişimini desteklemek için çaba göstermeliyiz. Aynı zamanda, gıda hakkını engelleyen veya sınırlandıran davranışlardan kaçınılmalı, bu hakkın evrensel ölçekte tanınması ve korunması için ortak bir duyarlılık geliştirmeliyiz. FAO'nun da belirttiği gibi, bireylerin kendi haklarını bilmeleri ve hak savunuculuğunda aktif rol üstlenmeleri önemlidir. Bu çerçevede, devletlerin sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak için bilinçli ve yapıcı bir yaklaşım benimsenmelidir. Gıda hakkına saygı gösterilmesi ve herkesin bu haktan eşit şekilde yararlanmasını sağlamak, bireysel

ve toplumsal bir görev olarak kabul edilmelidir ((Türközü & Ağagündüz, 2022) Bu görevi, yerel halka en yakın yönetim birimleri olan belediyeler ve diğer yerel yönetimler, aktif bir şekilde yerine getirebilir.

Yeterli gıda ve beslenme hakkı, temel bir insan hakkı olmanın ötesinde, devlet politikaları ve yerel yönetimlerin sorumluluk alanına da girmektedir. Küreselleşme sürecinde, besin açısından zengin gıdalar ve ürünler, genellikle sermaye sahibi bireyler ve varlıklı ülkeler lehine serbestçe dolaşabilmektedir. Ancak, yerel düzeyde üretim yapan ve sınırlı kaynaklara sahip bireyler, yetersiz beslenme koşullarında yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır.

Avrupa Birliği ülkeleri ve güçlü sermayeye sahip devletler ile şirketlerin serbest ticaret politikaları ve ürünler üzerindeki hakimiyeti, yerel üreticilerin ve tüketicilerin gıda üzerindeki özerkliklerini önemli ölçüde kısıtlayabilmektedir. Bu durum, insan hakları bağlamında beslenme özgürlüğünü ve yeterli gıdaya erişim hakkını tehdit etmektedir. Gıdaya erişimin bu şekilde küresel sermaye ve ticaretin baskıları altında şekillenmesi, yerel üretimin ve toplulukların sürdürülebilirliği üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Karl Polanyi'nin, Marx'ın ekonomik belirleyicilik anlayışından ayrılarak dile getirdiği şu ifade, yerel yönetimlerin toplumsal dinamiklere dokunan politikalar üretmesinin önemini vurgulamaktadır: “İnsanların çoğunun durumunda, ekonomik dürtülerin duygusal denilenlerden çok daha az etkili olduğu bilinen bir gerçektir” (Polanyi, 2020, s. 297). Bu ifade, ekonomik motivasyonların tek başına insan davranışlarını anlamada yetersiz kaldığını ve duygusal, sosyal ve kültürel faktörlerin de belirleyici bir rol oynadığını ortaya koyar. Polanyi'nin bu yaklaşımı, yerel yönetimlerin yalnızca ekonomik hedeflere odaklanmak yerine, toplumsal bağları güçlendiren, bireylerin duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını gözeten bir yönetim anlayışı benimsemelerinin gerekliliğini işaret etmektedir. Yerel düzeyde toplumun farklı kesimlerine hitap eden tarımsal üretim ve gıda politikaları geliştirmek, sosyal dayanışmayı artıracak ve toplumsal refahı daha geniş bir çerçevede ele almayı mümkün kılacaktır.

Sonuç olarak, yeterli gıda ve beslenme hakkı yalnızca bireysel bir mesele değil, aynı zamanda küresel ekonomik politikalar ile yerel yönetimlerin stratejilerinin kesişiminde çözüm gerektiren çok boyutlu bir sorundur. Bu nedenle, yerel yönetimlerin, adil ve sürdürülebilir gıda sistemleri oluşturmada daha aktif roller üstlenmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

3. Saha: İstanbul Gıda Stratejileri Belgesi Nitel Analizi

Yukarıdaki bölümde, yerel yönetimlerin gıda ve tarım politikalarındaki rolleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu bölümde ise, İstanbul gibi bir metropol için, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) tarafından hazırlanan Gıda Strateji Belgesi, içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Belgenin temel hedefleri, uygulama alanları ve gıda hakkı, gıda güvenliği, sosyal eşitlik ile sürdürülebilir tarım politikalarına katkısı kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, Türkiye'deki kentlerde tarım ve gıda stratejilerinin şekillenme süreçlerini incelemeyi hedeflemektedir. Araştırma, tek bir gıda strateji belgesi üzerinde yoğunlaşmış olup, nitel araştırma yöntemi olarak doküman içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırma, kentlerde tarım ve gıda stratejilerinin oluşturulma süreçlerini ele alan bir durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir (Creswell, 2017, s. 255-259). Araştırmada temel veri kaynağı olarak, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) tarafından hazırlanan Gıda Strateji Belgesi seçilmiş ve bu belge araştırmanın amaç ve sorularına uygun şekilde derlenerek incelenmiştir.

Araştırmada gıda hakkı, gıda güvenliği ve kentlerde gıda politikası ana temalar olarak belirlenmiştir. Bu temalar çerçevesinde, strateji belgesindeki yerel yönetimin stratejik hedefleri, politika tercihleri ve uygulama sonuçları analiz edilmiştir. Belgenin gıda hakkı ve güvenliği konularında yenilikçi stratejiler geliştirme kapasitesi değerlendirilmiş ve bu kapsamda yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarındaki rolü tartışılmıştır.

3.2. İstanbul Gıda Strateji Belgesi'nde Tarım Politikalarına Yönelik Yaklaşımlar

Bu bölümde İstanbul Gıda Strateji Belgesi üzerinde temalar oluşturularak içerik analizi yapılmıştır. (İstanbul Gıda Strateji Belgesi, 2021)

- *Gıda Hakkı*

İstanbul Gıda Strateji Belgesi'nde söz edildiği gibi tüm insanların sağlıklı ve yeterli gıdaya erişimi, insan hakları sözleşmeleriyle devletlere verilen bir yükümlülüktür. Gıda hakkı, insan haysiyeti temelinde evrensel bir hak olarak kabul edilmiş olup, birçok ülkenin anayasasında yer

almaktadır. Ancak, bu hak tek başına açlığı ve gıda güvencesizliğini ortadan kaldırmaya yetmemektedir. Dolayısıyla, tarım ve gıda politikalarından sorumlu olan karar alıcılar, hem merkezi hem de yerel yönetimler, gıda güvencesini sağlamak ve tüm vatandaşların adil bir yaşam standardına ulaşmalarını sağlamakla yükümlüdürler.

Sağlıklı gıdaya erişimi temin etmek için sadece gıda dağıtımı yeterli değildir; bunun için, merkezi yönetimin düzenlemeler yapması ve bireylerin üretim girdilerine ve ekonomik güce adil şekilde erişimini sağlaması gerekmektedir. Gıda hakkı, devlete mevcut kaynakları en iyi şekilde kullanarak kişilere yeterli beslenmeyi sağlama görevi verir. Bu görev, toprak reformundan küçük çiftçilerin korunmasına, kimyasal madde kullanımının azaltılmasından su hakkına kadar geniş bir sorumluluk alanını kapsar. Bu sorumluluk, adil yargı sistemleri ile korunduğunda gerçek bir insan hakkı sisteminden bahsedilebilir. Ülkemizde gıda hakkını düzenleyen bir çerçeve yasa bulunmamaktadır, bu nedenle yerel yönetimlerin gıda hakkını koruyucu politikalar geliştirmesi önemlidir. Bu politikalar, diğer kurum ve yerel yönetimlere örnek olacak ve yerel tarım ve gıda ekonomisini destekleyerek vatandaşların sağlıklı gıdaya erişimini sağlayacaktır.

- *Kentlerde Gıda Politikası*

İstanbul Gıda Strateji Belgesi'nde de vurgulandığı gibi kentlerdeki artan nüfusun ihtiyaçlarını ekolojik ve adil bir şekilde karşılamak, yerel yönetimlere büyük sorumluluklar yüklemektedir. Ancak, son yıllarda kaynak sıkıntısı ve siyasi çekişmeler, merkezi ve yerel yönetimler arasında ciddi anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Bu durum, yerel yönetimleri plansız ve denetimsiz büyüyen yapılar haline getirerek, kaynak temini ve yatırımlar konusunda rekabetçi hale getirmektedir. Birleşmiş Milletler'in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, kentlerin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirilmesini önermektedir. Bu hedeflerin hayata geçirilmesinde merkezi ve yerel yönetimlerin önemli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklar arasında, katılımcı, kapsayıcı, doğa dostu ve istikrarlı planların yapılması, temel hizmetlerin sağlanması, doğal ve kültürel mirasın korunması, yeşil alanlara erişimin sağlanması, tarım alanlarının korunması, afet risklerinin azaltılması ve ekolojik etkilerin azaltılması bulunmaktadır. Kentlerin giderek artan nüfusu, kırsal kesimden gelen göçler ve gıda üretimindeki küresel bağımlılık nedeniyle, uluslararası kuruluşlar kent gıda sistemlerinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu çerçevede, çeşitli uluslararası deklarasyonlar ve oluşumlar, agroekolojik tarım ve gıda egemenliği ilkelerini destekleyerek yerel, ulusal ve

uluslararası gıda politikalarının hayata geçirilmesini teşvik etmektedir. Bu çabalar doğrultusunda, birçok ülke ulusal gıda politikaları veya stratejileri oluşturmaktadır. Örnekler arasında İskoçya, Birleşik Krallık, Galler, Avustralya, İrlanda, Kanada, Finlandiya ve Norveç'in ulusal beslenme konseyleri bulunmaktadır.

- *Kentte Gıda Politikalarının Önemi*

İstanbul Gıda Strateji Belgesi'nde kentlerde gıda güvencesi, sağlıksız çevre koşullarında yaşayanlar ve dar gelirli kesimlerin de içinde bulunduğu zorluklarla karşı karşıyadır, bu nedenle bu kesimlerin gıda güvencesine kavuşturulması acil bir önceliktir. Besleyici gıdaya erişim konusunda yaşanan sorunlar, obezite ve besin öğeleri eksikliği gibi sağlık sorunlarını artırmaktadır, bu yüzden stratejik politikalar gerekmektedir. Tarım arazilerinin yok olması, kentlerin kendi kendine yetme çabalarını olumsuz etkileyerek gıda güvencesini tehdit etmektedir. Enerji tüketimindeki artış, temiz enerjiye ve alternatif tarım modellerine geçişi zorunlu kılmaktadır. Tatlı su kaynaklarının korunması, özellikle İstanbul gibi büyük şehirler için büyük bir öncelik haline gelmiştir. İklim krizine yanıt olarak, tarım ve gıda sistemlerinde agroekolojik tarıma geçiş önemlidir ve bu alanda yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Gıda kayıp ve atıkları, üretim-tüketim zincirinin her aşamasında azaltılmalı ve yönetilmelidir, bu da gıda güvencesi olmayan kesimlerin erişimini sağlamak açısından kritiktir. Acil eylem planları, İstanbul'un iklim krizi ve depremler gibi doğal afetlerle başa çıkması için önemlidir, bu planlar gıda politikalarıyla koordineli olmalıdır. Gastronomi ve gıda kültürü, İstanbul'un zengin tarih ve kültür mirasını canlandırarak ekonomiye katkı sağlayabilir, bu nedenle kent ekonomisi için önemlidir. (İstanbul Gıda Strateji Belgesi, 2021)

- *Gıda Güvencesi*

İstanbul Gıda Strateji Belgesi'nde yine kamu politikası olarak gıda güvencesi yer almaktadır. Gıda güvencesi; insanların sağlıklı ve aktif bir yaşam sürdürebilmeleri için gereksinim duydukları besinleri ve gıda önceliklerini karşılayabilmeleri için sürekli olarak yeterli, sağlıklı, güvenilir ve besleyici gıdaya erişebilme durumunu ifade eder. Bu kavramı ele alan politikalar genellikle, sağlıklı ve besleyici gıdaya erişimi öncelikli olarak ele alırken, gıdaların sağlık açısından risk oluşturabilecek etkenlerden arındırılması ve güvenli bir şekilde tüketiciye ulaştırılması da ayrılmaz bir parça olarak görülür.

1996 yılında FAO'nun düzenlediği Dünya Gıda Zirvesi'nde gıda güvencesi, insanların beslenme ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için sürekli olarak sağlıklı ve yeterli gıdaya erişebilmeleri olarak tanımlanmıştır. Bu kavramı desteklemek için, İstanbul Gıda Strateji Belgesi'nde sağlanabilirlik, erişilebilirlik, kullanılabilirlik ve istikrar olmak üzere dört ana hedef belirlemiştir.

Son yıllarda, iklim değişikliği, artan nüfus, yükselen gıda fiyatları ve ekolojik sorunlar gibi faktörler, dünya genelinde gıda güvencesi ve güvenliğini ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. Özellikle büyük metropollerde yaşayan dar gelirli kesimlerin ve sağlıksız çevre koşullarında yaşayanların gıda güvencesi konusundaki zorlukları artmaktadır. Bu nedenle, bu kesimlerin ihtiyaçlarını karşılamak için acil önlemler alınması gerekmektedir. (İstanbul Gıda Strateji Belgesi, 2021)

Gıda Güvenliği İçin Alınabilecek Önlemler

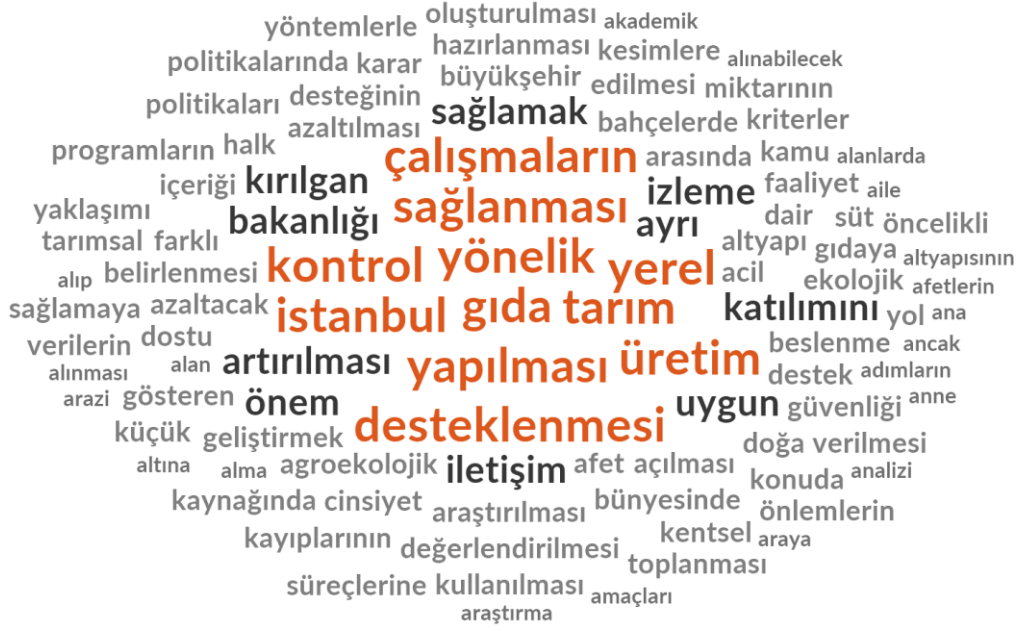
- ✓ Gıda güvencesi ve sürdürülebilir gıda sistemlerini desteklemek amacıyla bir dizi önlem alınabilir. İstanbul Gıda Strateji Belgesi'nde söz edilen bu önlemleri ve yerel yönetimler tarafından yapılabilecekleri şu şekilde özetlemek mümkündür:
- ✓ Toplumun tarım ve gıda üretimine daha fazla katılımını teşvik etmek, özellikle kadınları gıda işleme sektörüne yönlendirmek ve tarım dışı gelir sağlama konusunda eğitimler düzenlemek önemlidir.
- ✓ Çocuk işçilerin tarladan pazara kadar olan süreçteki sorunlarını ele almak için farklı yönetim birimleriyle koordineli çalışmalar yürütmek gerekir.
- ✓ Gıda zincirini kısaltarak yerel üreticileri desteklemek, üretici pazarları ve gıda satış mağazalarını süpermarket zincirlerinden uzak bölgelere kurmak ve gıda çöllerinin varlığını araştırıp bu bölgelere öncelik vermek etkili olabilir.
- ✓ Kırılgan grupların olduğu semtlerde toplu yemek yapabilecek "semt mutfakları" kurmak ve göçmen/mülteci bölgelerinde benzer uygulamaları hayata geçirmek de önemlidir.
- ✓ Belediye, üretici birlikleri, kooperatifler ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle sağlıklı besinlere erişimi artırmak için pazar yerleri ve halk lokantalarını teşvik etmek.
- ✓ *Belediye, üretici birlikleri, kooperatifler ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle sağlıklı besinlere erişimi artırmak için pazar yerleri ve halk lokantalarını teşvik etmek*
- ✓ Yerel kaynaklardan gıda teminine destek vermek, yerel çiftçilere üretim desteği sağlamak ve kentteki satış noktalarına ulaşımını kolaylaştırmak için kapasite artışı sağlamak önemlidir.

- ✓ Tarım alanlarını korumak ve kentleşmeyle zarar görmesini engellemek için yeşil alanların oluşturulması ve korunması gerekmektedir.
- ✓ Eğitim, araştırma ve öğretimi teşvik ederek tarım alanları için ekosistem yaklaşımıyla iş birliği yapmak da gıda sistemlerini güçlendirebilir.
- ✓ Kentlerde doğa dostu tarım uygulamalarını desteklemek, küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve balıkçılığı teşvik etmek ve hayvancılık sektörünün doğaya olan etkilerini azaltmak için eğitim vermek önemlidir.
- ✓ Gıda atıklarının kaynağında azaltılması ve geri dönüşümü için çalışmalar yapmak, toplu tüketim yapılan yerlerde sağlıklı beslenmeyi ve gıda atıklarının yönetimini teşvik etmek gerekir. (İstanbul Gıda Strateji Belgesi, 2021)

- *Yerel Gıda Politikalarının Amacı: İstanbul Gıda Strateji Belgesi (İGSB)*

İGSB ile kentsel gıda politikalarında belirlenemeyen kırılgan grupların tanımlanması ve öncelikli desteklenmesi, küçük çiftçilere erişimin kolaylaştırılması, gıda kooperatiflerinin ve topluluk destekli tarımın teşvik edilmesi gibi önlemlerle gıda güvencesinin artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca, açlık ve yetersiz beslenme sorunlarıyla mücadele edilerek, halk ekmek ve halk süt programları gibi desteklerin artırılması planlanmaktadır. Belediye bünyesinde bir gıda kontrol birimi oluşturularak, kamu kurumları arasında iş birliği sağlanması ve gıda güvenliği konusunda yapılan çalışmaların koordine edilmesi önem taşımaktadır.

Su tasarrufu sağlamak, atık yönetimini iyileştirmek ve ekolojik tarımı teşvik etmek gibi çevresel önlemler alınarak sürdürülebilir bir gıda sistemine geçiş desteklenmektedir. Ayrıca, yerel girişimlerin tanıtılması ve desteklenmesi, ulusal ve uluslararası platformlarda İstanbul'un tarım ve gıda politikalarının duyurulması için bir Gıda Konseyi oluşturulması planlanmaktadır. Bu konsey, iletişim sağlayarak politika ve programların uyumluluğunu sağlayacak, kamuoyunun bilgilendirilmesini ve katılımını sağlayacak, yapılan çalışmaların etkinliğini denetleyecek ve yerel girişimlere destek sağlayacaktır.

Şekil 1:İGSB Kelime Bulutu

Bu kelime bulutu, NVivo 14 programında nitel veri analizi sonucunda oluşturulmuş ve analiz edilen metinlerdeki temel kavramları görselleştirmektedir. Kelime bulutundaki terimlerin boyutu, ilgili kavramın analiz edilen metinlerdeki frekansını veya önem düzeyini yansıtır. Şimdi İGSB kelime bulutunun temel bulgularını ve önemli unsurlarını yorumlayalım:

1. En Büyük ve Öne Çıkan Kavramlar:

- o "İstanbul", "gıda", "tarım", "kontrol", "çalışmaların yapılması", "desteklenmesi": Bu kavramlar, çalışmanın odak noktasını açıkça ortaya koymaktadır. İstanbul'daki gıda ve tarım politikaları, bu konuların kontrol edilmesi ve desteklenmesi için önerilen stratejilerin kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir.

2. Sıkça Kullanılan Diğer Anahtar Kelimeler:

- o "çalışmaların sağlanması", "iletişim", "katılım", "izleme", "yerel": Bu terimler, yerel düzeyde yapılması gereken çalışmaları, toplumun katılımını ve politika süreçlerinin etkin bir şekilde izlenmesini vurgulamaktadır.
- o "ekolojik", "doğa", "kentsel", "agroekolojik": Tarım ve gıda politikalarının çevresel sürdürülebilirlik bağlamında ele alındığını ve kentsel tarımın önem kazandığını ortaya koyar.

3. Kriz ve Çevresel Duyarlılık:

- "afet", "kayıplarının azaltılması", "acil", "uygun önlemler": Çalışmanın bir kısmında kriz yönetimine vurgu yapılmış ve afet süreçlerinde gıdaya erişimin önemine dikkat çekilmiştir.

Sonuç olarak, bu kelime bulutu, çalışmada yerel yönetimlerin gıda ve tarım stratejileri konusunda nasıl daha dirençli ve sürdürülebilir sistemler oluşturabileceğine dair anahtar ipuçları sunmaktadır. Özellikle İstanbul bağlamında stratejik planların uygulanması ve krizlere karşı dayanıklı politikaların geliştirilmesi kritik bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç ve öneriler

Bu makalede, gıda hakkı, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım gibi kavramsal araçlar çerçevesinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Gıda Strateji Belgesi üzerinden tarım ve gıda politikalarının nitel analiz yöntemiyle doküman içerik analizi yapılması hedeflenmiştir. Araştırma sürecinde, kavramsal tartışmalar ve belge içerik analizi yöntemleri kullanılarak, belediyelerin kentsel gıda sistemlerinin sürdürülebilirliğini sağlama konusundaki rolleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bulguları, yerel yönetimlerin sürdürülebilir tarıma yönelik uygulamalarının, yalnızca ekonomik kalkınmayı desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal eşitlik ve çevresel sürdürülebilirlik gibi önemli hedeflere de hizmet ettiğini göstermektedir.

Örneğin kelime bulutu analizinde önemli noktalarında yer aldığı üzere:

- Yerel yönetimlerin gıda güvenliği ve tarımsal sürdürülebilirlik konularında etkin roller üstlenmesi gerektiği açıkça görülmektedir. "Kontrol" ve "desteklenmesi" kelimeleri, yönetsel ve finansal mekanizmaların güçlü bir şekilde devrede olması gerektiğini işaret ediyor.
- "Ekolojik" ve "agroekolojik" vurguları, sürdürülebilir tarım yöntemlerinin benimsenmesi ve çevre dostu politikaların yerel yönetimler tarafından benimsenmesi gerektiğini önermektedir.
- "Katılım" ve "iletişim" terimlerinin sıklığı, halkın tarımsal süreçlere ve politikalara dahil edilmesinin önemini vurgular. Toplum temelli yaklaşımlar öncelikli hale getirilmeli ve yerel halkın katkıları değerlendirilmelidir.
- "İzleme" terimi, politikaların etkili bir şekilde uygulanması ve izlenmesi için performans göstergelerinin belirlenmesi gerektiğini işaret eder.

Tarımsal desteklerin sağlanması ve kırsal kalkınma projelerinin hayata geçirilmesi gibi müdahaleler, yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarında aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle İstanbul dışındaki kentlerdeki deneyimler karşılaştırılması için, bu uygulamaların sürdürülebilirlik üzerindeki etkilerinin daha derinlemesine incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Gıda Strateji Belgesi, hem tarihsel süreçte İstanbul için ilk olması hem de yerel yönetimlerin yenilikçi tarım ve gıda politikaları geliştirme potansiyeline dikkat çekmektedir. Bu belge, gıda güvenliğini artırmaya, kırılgan grupların gıdaya erişimini iyileştirmeye ve kentsel gıda sistemlerini daha dirençli hale getirmeye yönelik önemli stratejiler sunmaktadır. Belgenin ortaya koyduğu öneriler, yerel üreticilerin ve kooperatiflerin desteklenmesini, sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşvik edilmesini ve kentsel gıda politikalarının daha kapsayıcı bir yapıya kavuşturulmasını içermektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, yerel yönetimlerin gıda hakkı, gıda güvenliği, sürdürülebilir tarım ve sosyal eşitlik alanlarındaki rollerinin ne kadar kritik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tür stratejilerin hayata geçirilmesi, gıda sistemlerinin geleceğe yönelik daha dirençli ve kapsayıcı bir yapıya kavuşmasına önemli katkılar sağlayabilir. Bu bağlamda, İstanbul gibi diğer büyükşehirlerin de başarılı stratejik yaklaşımları, yalnızca yerel düzeyde değil, ulusal düzeyde de sürdürülebilir tarım politikalarına model oluşturabilecek niteliktedir.

Kaynakça

- İl Tarım ve Orman Müdürlüğü.* (2015). 2 12, 2024 tarihinde SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIM: <https://kutahya.tarimorman.gov.tr/Belgeler/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir%20Tar%C4%B1m.pdf> adresinden alındı
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004). *5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.* 11 17, 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatErtip=5> adresinden alındı
- Birleşmiş Milletler Türkiye.* (2024). 12 10, 2023 tarihinde Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çalışmalarımız: <https://turkiye.un.org/tr/sdgs> adresinden alındı
- Born, B., & Purcell, M. (2006). Avoiding the Local Trap: Scale and Food Systems in Planning Research. *Journal of Planning Education and Research*, 26(2), s. 195–207. 10 8, 2024 tarihinde <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0739456X06291389?icid=int.sj-abstract.citing-articles.53> adresinden alındı
- Creswell, J. W. (2017). *Research Desing (Araştırma Deseni)*. (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Enver, H., & Güneş, Ö. (2023). Gıdayı Konuşurken: Farklı Yaklaşımlar , Farklı Kavramlar. F. Adaman, & S. Akkoç içinde, *Gıdanın Politik Ekolojisi*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Ertürk, S. A., & Kurtarı, E. (2021, 3). Göç ve Kent Özel Sayısı. *GÖÇ DERGiSi*, 8(1), s. 1-9. 9 8, 2024 tarihinde https://dergi.tplondon.com/goc/article/view/777?utm_source=chatgpt.com adresinden alındı
- FAO. (2006). THE STATE OF FOOD AND AGRICULTURE 2006. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. 8 2, 2024 tarihinde <https://www.fao.org/4/a0800e/a0800e00.htm> adresinden alındı
- Faucalt, M. (2015). *Biyopolitikanın Doğuşu* (1. b.). (A. Tayla, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Friedmann, & McMichael. (1989). Agriculture and the state system: the rise and decline of national agricultures, 1870 to the present. *Sociologia Ruralis*, 29(2), s. 93-117. <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/full/10.5555/19891869015> adresinden alındı
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi* (A. Onacak, Çev., 2. b.). içinde İstanbul: Sel Yayıncılık.
- (2021). *İstanbul Gıda Strateji Belgesi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. 05 24, 2024 tarihinde https://tarim.ibb.istanbul/img/1551435102021__7928277850i.pdf adresinden alındı
- Kaşıkkırık, A., & Toprak, M. (2022, 03 04). Temel Bir İnsan Hakkı Olan Gıdaya Erişim: Covid-19 Krizinde Kent Gıda İlişisini 30 Büyükşehir Üzerinden Yeniden Düşünmek. *Anadolu Strateji Dergisi*, 3(2), s. 77 - 86. 04 19, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/pub/anasamasd/issue/68779/1082930> adresinden alındı
- Kent, G. (2005). *The Human Right to Adequate Food*. ABD: University of Hawai. 05 2024, 19 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/228896429_The_Human_Right_to_Adequate_Food?enrichId=rgreq-626b4d9c40e16651fea24237a4acd571-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzlyODg5NjQyOTtBUzoxMDIzNzg2MDI3NjlyNTFAMTQwMTQyMDM2OTk5NA%3D%3D&el=1_x_3&_esc=publicationCove adresinden alındı

- Magdoff, F. (2015). 21. Yüzyılın Toprak işgalleri. *Ekolojik Felaket Ve Meta Olarak Gıda* (A. Galip, Çev.). içinde İstanbul: Kalkedon.
- Magdoff, F., & Tokar, B. (2015). Tarım ve Gıda Krizi. H. Tanıttıran (Dü.) içinde, *Ekolojik Felaket Ve Meta Olarak Gıda* (A. Galip, Çev.). İstanbul: Kalkedon.
- McMichael, P. (2015). Tarihsel Açıdan Dünya Gıda Krizi. H. Tanıttıran (Dü.) içinde, *Ekolojik Felaket ve Meta Olarak Gıda* (s. 59-83). İstanbul: Kalkedon.
- McMichael, P. (2022). *Gıda Rejimleri ve Tarım Sorunları* (1. b.). (D. Avcı, Çev.) İstanbul: NOTABENE YAYINLARI.
- Mutlu, A. (2022, 5 25). 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası Yasada Kıra, Kırdan Yasaya Bakış. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 4(21), s. 7-24. 09 15, 2024 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiz/issue/77664/1305855> adresinden alındı
- Polanyi, K. (2020). *Büyük Dönüşüm Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri* (15 b.). (A. Buğra, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Pretty, J. (2007, 6 25). Agricultural sustainability: concepts, principles and evidence. *The Royal Society*, s. 1-20. 08 15, 2024 tarihinde <https://julespretty.com/content/uploads/2024/06/6-Phil-Trans-Roy-Soc-2008.pdf> adresinden alındı
- Sonnino, R. (2014, 10). The new geography of food security: Exploring the potential of urban food strategies. *182(2)*, s. 190-200. 9 8, 2024 tarihinde <https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/geoj.12129> adresinden alındı
- Standage, T. (2024). *Altı Bardakta Dünya Tarihi* (10 b.). (A. Fethi, Dü.) İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Türkan, C. (2023). *İstanbul'u Doymak: Gıda İlaşesinin Politik Ekonomisi* (1. b.). (K. Koçak, Dü., & C. Türkan, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Türkiye Belediyeler Birliği. (2021). *Büyükşehirlerde Tarımsal ve Kırsal Kalkınma*. içinde Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği. 12 17, 2023 tarihinde https://www.tbb.gov.tr/online/kitaplar/buyuksehirlerde_tarim_ve_kirsal_kalkinma/index.html adresinden alındı
- Türközü, D., & Ağagündüz, D. (2022). Uluslararası Bir İnsan Hakkı Olarak Gıda Hakkı. M. Mızıkacı (Dü.) içinde, *dünya senin ellerinde* (s. 125-137). İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.
- (2018). *World Urbanization Prospects 2018*. United Nations. 10 2, 2024 tarihinde <https://population.un.org/wup/Publications/Files/WUP2018-Highlights.pdf> adresinden alındı
- Yalvaç, F. (2005). Devlet. A. Eralp (Dü.) içinde, *Devlet ve Ötesi* (2. b., s. 15-51). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yenal, Z. (2001). Türkiye'de Gıda Üretimini Yeniden Yapılanması. *Toplum ve Bilim*, 32-55.